

Алла Зленко
(Переяслав-Хмельницький)

МОЛОДІЖНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 1920-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 1950-х рр.

У статті здійснено історіографічний огляд наукових доробків дослідників 1920-х – першої половини 1950-х рр. та виявлено характерні особливості їхніх підходів щодо історії становлення та діяльності молодіжних організацій.

Мета написання статті полягає в історіографічному аналізі комплексу публікацій про молодіжні організації УСРР 1920-х рр., а також змістовних, концептуальних особливостей їх відображення в літературі 1920-х – першої половини 1950-х рр.

Актуальність вивчення історії молодіжного руху та його організаційних форм у наш час пов'язана з підвищенням політичної активності молодого покоління. В Україні за участю молодого покоління проводяться політичні акції, створюються різноманітні молодіжні об'єднання. У такій ситуації особливої ваги набуває вивчення досвіду молодіжного руху минулих років, особливостей його історичного розвитку як для самостійного усвідомлення свого покликання, так і для формування власного світогляду та життєвої позиції. Лише на цих засадах можна визначити практичні заходи, які б дали змогу не тільки широко залучити молоде покоління до процесів творення сучасної держави, але й виявити ефективні засоби виховання його громадянської і національної самосвідомості. Література 1920-х – першої половини 1950-х рр. є історіографічним пам'ятником епохи становлення і утвердження тоталітаризму, що допомагає нам глибше зрозуміти складні лабіринти формування історичних досліджень з молодіжної тематики та вплив на них політичних, ідеологічних чинників реалій повсякденного життя радянського суспільства.

Ключові слова: молодіжні організації, історіографічний аналіз, комсомол, небільшовицькі об'єднання молоді, тоталітарна система.

В житті країни, особливо в переломні моменти її історії, провідну роль відіграє молода генерація. За умов посилення соціальної активності молоді необхідно більше уваги приділяти цьому явищу. Засвоєння історичного досвіду, героїчних і трагічних сторінок минулого століття допоможе подолати труднощі формування сучасного молодіжного руху, уникнути помилок минулих етапів розвитку суспільства.

Мета написання статті полягає в історіографічному аналізі комплексу публікацій про молодіжні організації УСРР 1920-х рр., а також змістовних, концептуальних особливостей їх відображення в літературі 1920-х – першої половини 1950-х рр.

Вивчення історіографії молодіжного руху в УСРР розпочалося у 1920-ті рр. в умовах формування тоталітарної системи і триває до сьогодні в нових політичних і соціокультурних реаліях незалежної Української держави, котра пройшла у своєму розвитку ряд етапів, що відрізняються масштабами і глибиною постановки проблем та їхнього теоретичного вирішення.

Одним із важливих етапів дослідження історії молодіжних організацій є період 1920-1930-х рр. Література цього періоду, не обтяжена стереотипами та догматичними схемами, містить чимало цінних відомостей з теми дослідження. Водночас, використовувати ці роботи слід досить критично і серед ідеологічних штампів та ярликів знаходити справді об'єктивну інформацію про стан і діяльність комсомольських та альтернативних їм

молодіжних організацій. Уже на початку 1920-х рр. з'являються праці, які певною мірою систематизували й узагальнили публікації з історії молодіжного руху [5; 6; 33]. Переважно це були статті, що відображали різноаспектну діяльність молодіжних організацій і друкувалися на сторінках журналів «Юный коммунист», «Комсомольская летопись», «Комуністичний юнацький рух» та ін.

Першими історіографами молодіжного руху, насамперед комуністичного, були, головним чином, тодішні комсомольські працівники – С. Білокриницький, К. Вінтер, І. Зарва, С. Ігнат, М. Окулик [2; 3; 17; 18; 38]. Оскільки майже кожен із них був не тільки свідком, але й творцем головних подій історії комсомолу, до певної міри їхні дослідження можна вважати мемуарною літературою. Зміст цих наукових праць, незважаючи на значний вплив більшовицької ідеології, дає змогу відтворити загальну картину тогочасного як комуністичного, так і молодіжного руху в цілому.

Різні напрями діяльності ЛКСМУ, факти та статистичні дані розглянуто в брошурах тодішніх секретарів спілки С. Височенка та Д. Павлова [10; 40].

Відомості про молодь, зокрема її чисельність, соціальний і національний склад, культурний рівень містяться у статистичних збірниках [49]. Однак до статистичних даних, уміщених у цих документах, варто ставитися критично, оскільки вони часто були відірвані від реальних процесів, оминали «гострі кути» та ідеалізували соціально-економічне життя України. Тиск ідеологічних догм та стереотипів змушував авторів у 1920-1930-х рр. характеризувати некомсомольські молодіжні організації як буржуазні за своєю суттю, антикомуністичні за своїм спрямуванням та діяльністю, переважно дрібнобуржуазні за складом і націоналістичні за будовою [13; 26; 27].

Досить вагомий вплив на українську молодь справляли анархістські молодіжні організації та молодіжні організації есерів. В історичній літературі 1920-1930-х рр. характеристиці діяльності вищезазначених молодіжних організацій відведено незначне місце [14; 47; 39]. Я. Бромберг, І. Гехтман, А. Глинський торкалися лише питань діяльності єврейських молодіжних організацій [4; 11; 35; 36; 50].

Дослідженню історії становлення та діяльності непролетарських молодіжних організацій у 1920-х рр. був присвячений незначний відсоток наукових розвідок. Увага дослідників у 20-30-ті рр. ХХ ст. була зосереджена, головним чином, на вивченні історії участі комсомолу в соціалістичному будівництві, соціалістичних змаганнях, але аж ніяк не на різноманітності молодіжних організацій УСРР 1920-х рр. У 1930-ті рр. серед істориків молодіжного руху набули широкого розповсюдження погляди, відповідно до яких табір політичних суперників комсомолу не заслуговував на увагу тому, що значно важливіші «вороги» нинішні – шкідники соціалістичного будівництва, агенти зарубіжних розвідок тощо. Тому історія небільшовицьких молодіжних організацій 1920-х рр. практично не розглядалася в історико-партійних публікаціях.

У джерелах 1920-1930-х рр. містяться дані про існування в 1920-х рр. безпартійних молодіжних організацій, які складалися в основному з робітничої молоді та створювалися як альтернатива комсомолу й іншим молодіжним організаціям, що на той час уже почали розпадатися і втрачати свій авторитет. Дослідження 1920-х рр. характеризувалися відсутністю єдиної думки щодо існування безпартійних колективів [9; 20; 32; 37; 43; 51].

У 1920-1930-х рр. з'явилася низка історичних оглядів участі молоді в діяльності «Просвіт», у яких автори з діаметрально протилежних позицій підходили до аналізу зазначеної проблеми [1; 16; 45].

Історіографічний аналіз літератури 1920-х рр. свідчить про спроби авторів досліджувати участь української молоді в релігійному русі. Вони, зокрема, вказували на створення в зазначений період молодіжних сектантських груп, релігійних спілок і гуртків [19; 41; 42; 46; 48]. Для публікацій 1930-1950-х рр. характерне посилення антирелігійних тенденцій у наукових розвідках, адекватних гаслам наступального будівництва соціалізму та його утвердження в усіх сферах соціально-економічного і духовного життя.

Публікації даного періоду в основному присвячувалися участі комсомольських організацій у «соціалістичних перетвореннях» на селі [21; 29; 30; 31]. У руслі цієї проблеми з позицій «Історії ВКП(б). Короткий курс» вивчалася керівна роль партії і комсомолу в кооперації, колективізації, хлібозаготівельних кампаніях, діяльності комнезамів і т.п. Слабка джерельна база більшості робіт, ілюстративно-цитатний метод викладу матеріалу не давали повної уяви про ті складні соціальні процеси, що проходили на селі. Поза увагою дослідників залишалися супротив селянства колективізації сільського господарства, голодомор 1932-33-х рр. та його вплив на соціальні й демографічні зміни в Радянській Україні. У 1920-1930-ті рр. виходить ряд брошур і статей, котрі розглядали проблему «партійного керівництва спілкою» [15; 28]. У ході досліджень автори виявили неабияку «ефективність» засобів, форм і методів партійного керівництва комсомолом, намагалися показати їхні характерні риси й особливості, дати практичні рекомендації.

З'явилося ряд праць, присвячених культурно-просвітницькій діяльності комсомолу [12; 23]. Значна кількість літератури відображає діяльність комсомолу в процесі ліквідації неписьменності, роботу комсомольців у сільбудах і хатах-читальнях [22; 24; 34].

Уже із середини 1930-х рр., коли в країні, за твердженням партійних ідеологів, «загострилася класова боротьба», а більшість керівних комсомольських працівників 1920-х рр., зокрема й тих, хто досліджував історію молодіжного руху, були оголошені «ворогами народу» і репресовані, вивчення історії не тільки молодіжного руху, але й комсомолу фактично припинилося. У кінці 1930-х – першій половині 1950-х рр. історія партійного керівництва комсомолом викладалася переважно в науково-популярному ракурсі й головним чином в історико-партійній, історико-комсомольській літературі, збірниках рішень і постанов партії про молодь [7; 8; 44].

Отже, виходячи з історіографічного аналізу 1920-х – першої половини 1950-х рр., слід зробити висновок, що під впливом культу особи Сталіна і авторитарного тиску на історичну науку, змін у суспільно-політичному житті формувалися основні напрями і зміст вивчення історії молодіжних організацій. Дослідники молодіжного руху вбачали свої завдання в тому, щоб на конкретних прикладах довести провідну роль комсомолу як інструменту партії в здійсненні своєї політики в молодіжному середовищі УСРР. Найбільш поширеними жанрами публікацій були історичні нариси, брошури, статті, замітки, виступи, звіти, в яких розглядалося широке коло питань, пов'язаних із політичною, виховною, агітаційно-пропагандистською, трудовою діяльністю та багатьма іншими сферами, в яких брали активну участь комсомольські молодіжні організації. У зв'язку з домінуючими в досліджуваній період уявленнями і специфічними умовами формування суспільної думки та історичних знань, головною в таких дослідженнях була ідея зростаючого впливу комсомолу на всі сфери соціально-політичного розвитку.

Не можна заперечувати той факт, що авторами даного періоду була проведена певна дослідницька робота, зроблена важлива спроба розкрити політичні орієнтири, соціальну базу популярних серед молоді 1920-х рр. організацій КЮС, УКРЮС, єврейських молодіжних організацій, зокрема, Євкомол, а також есерівських, анархістських, меншовистських молодіжних організацій, безпартійних колективів та ін. Водночас, для праць досліджуваного періоду були характерні заідеологізованість, схематизм, суб'єктивізм поглядів, що помітно зменшує їх наукове значення. У дослідженнях 1920-х – першої половини 1950-х рр. недостатньо уваги приділялося характеристиці кількісного складу, соціальної бази, організаційної побудови небільшовицьких молодіжних організацій УСРР, не в повній мірі розкривався механізм, форми та методи, якими діяв комсомол УСРР, домагаючись установа своєї монополії в молодіжному русі. Поза увагою дослідників залишилися шляхи усунення із суспільно-політичної арени небільшовицьких молодіжних організацій, а згодом і повна їх ліквідація в політичній системі радянської держави. Водночас, література 1920-х – першої половини 1950-х рр. є історіографічним пам'ятником епохи становлення і утвердження тоталітаризму, допомагає глибше зрозуміти

складні лабіринти формування історичних досліджень з молодіжної тематики 1920-х рр. та вплив на них політичних, ідеологічних чинників реалій повсякденного життя радянського суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алов В. Наши «светлячки» / В. Алов // Юный коммунарь. – 1922. – № 1-2. – С. 56-57.
2. Белокриницкий С. В один союз: I-й съезд Коммунистической организации рабочей и крестьянской молодежи Украины / ИСТОМОЛ. Комиссия по истории движения молодежи при ЦККСМ Украины / С. Белокриницкий – Х.: Молодой рабочий, 1924. – 61 с.
3. Білокриницький С. Партія Леніна – організатор і керівник ленінського комсомолу / С. Білокриницький. – Х.: Молодий більшовик, 1934. – 55 с.
4. Бромберг Я. А. Еврейский вопрос / Я. А. Бромберг. – Прага: Изд. евразийцев, 1931. – 89 с.
5. Винтер К. Знать свою историю / К. Винтер // Юный коммунист. – 1923. – № 5. – С. 13-14.
6. Винтер К. Первое пятилетие / К. Винтер // Юный коммунарь. – 1922. – № 3-4. – С. 12.
7. ВКП(б) о комсомоле и молодежи: сборник решений и постановлений партии о молодежи (1903-1938). – М.: Из-во ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия», 1938. – 340 с.
8. ВКП(б) о комсомоле. Из резолюций и решений съездов, конференций и пленумов ЦК ВКП(б). 1903-1923. – Л.: Партиздат «Печатный двор», 1933. – 290 с.
9. Владченко К. Внедрение в село / К. Владченко // Юный коммунарь. – 1921. – № 5-6. – С. 25.
10. Высоченко С. Итоги и перспективы работы ЛКСМУ / С. Высоченко – Х.: Пролетарий, 1926. – 92 с.
11. Гехтман І. Проти великодержавництва: до проблем національної культури / І. Гехтман – Х.: Пролетар, 1931. – 61 с.
12. Голуб Ф. ЛКСМУ в культурно-національному будівництві / Ф. Голуб – Х.: Держвидав України, 1929. – 60 с.
13. Голубицкий Ш. Евкомол / Ш. Голубицкий // Юношеское движение. – 1924. – № 2. – С. 73-74, 77.
14. Гонение на анархизм в Советской России. – Берлин, 1922. – С. 19-20.
15. Горлов А. К. К проблеме партийного руководства комсомолом / А.К. Горлов // Большевик. – 1925. – № 8. – С. 7.
16. Доленко В. В наступление по всему фронту / В. Доленко // Юный коммунарь. – 1922. – № 3-4. – С. 17.
17. Зарва И. К ликвидации УКРЮС / И. Зарва // Юношеское движение. – 1925. – № 3-4. – С. 3-7.
18. Зарва І. Боротьба за сільську молодь / І. Зарва. – Х., 1925. – 24 с.
19. Ігнатюк Д. До характеристики релігійних рухів на Україні / Д. Ігнатюк // Безвірник. – 1928. – № 2. – С. 67-73.
20. Кольцов Л. Наши резервы. О беспартийной молодежи текстильных фабрик / Л. Кольцов, Г. Лебедев // Молодой большевик. – 1925. – № 20. – С. 45.
21. Комсомол в деревне: сб. статей по основным вопросам работы РЛКСМ в деревне. – М.-Л.: Молодая гвардия, 1925. – 103 с.
22. Комсомол на борьбу с неграмотностью – М.: Долой неграмотность, 1925. – 48 с.
23. Комсомол на культурном фронте. – М.: Молодая гвардия, 1928. – 120 с.
24. Комсомол України та справи освіти селянської молоді. – Х.: Рад. селянин, 1927. – 115 с.

25. Ликвидация неграмотности в городе и деревне: сб. статей и материалов. – М.-Л.: Госиздат, 1926. – 216 с.
26. Ліберман Н. Колективи – безпартійні організації молоді / Н. Ліберман // Комуністичний юнацький рух – 1931. – № 1. – С. 145-160.
27. Любимов И. Из истории меньшевистской организации молодежи в Советской России в 1920-1923 годах / И. Любимов // Комсомольская летопись – 1926. – № 4. – С. 34.
28. Марченко Д. Комсомол і партія / Д. Марченко // Комуністичний юнацький рух. – 1931. – № 2. – С. 5.
29. Матвеев Д. Классовая борьба в деревне и комсомол / Д. Матвеев // Молодой большевик. – 1925. – № 1. – С. 46-49.
30. Мильчаков А. Очередные задачи РЛКСМ в деревне / А. Мильчаков – Л.: Молодая гвардия, 1925. – 36 с.
31. Мильчаков А. Работа комсомола в деревне / А. Мильчаков. – Х.: Пролетарий, 1926. – 124 с.
32. Молотов В. Партия и беспартийные / В. Молотов // Беспартийные крестьянские конференции. – Л., 1925. – С. 1-6.
33. Мурин В. Как следует изучать юношеское движение / В. Мурин // Юный коммунист. – 1924. – № 18. – С. 21.
34. Мы уже грамотны: сб. статей – К.: Киев-печать, 1924. – 64 с.
35. Нейфах О.И. Комсомол в борьбе с национальными организациями молодежи / О.И. Нейфах. – Х.: Пролетарий, 1925. – 100 с.
36. Нейфах О.И. Ликвидация национальных иллюзий / О.И. Нейфах // Юношеское движение. – 1924. – № 2. – С. 45.
37. О беспартийных конференциях рабочей молодежи // Юный коммунар. – 1920. – № 1. – С. 19.
38. Окулик М. КЮС / М. Окулик // Юношеское движение. – 1924. – № 2. – С. 57-64.
39. Осипов И. Центрокруг / И. Осипов // Юношеское движение. – 1923. – № 1. – С. 79-86.
40. Павлов Д. Комсомол після смерті Леніна / Д. Павлов. – Х.: Держ. вид. України. Юн. Секція, 1925. – 78 с.
41. Полякова М. Религиозные организации молодежи / М. Полякова. – М.: Молодая гвардия, 1931. – 48 с.
42. Рошин А. Кто такие сектанты / А. Рошин. – М.-Л.: Молодая гвардия, 1930. – 150 с.
43. Рудой Я. Как проводить беспартийные волостные крестьянские конференции / Я. Рудой // Беспартийные крестьянские конференции. – Л., 1925. – С. 90-96.
44. Сборник постановлений ЦК ВКП(б) и ЦК КП(б)У об очередных задачах комсомольской работы. – Луганск: Л.ОКЛКСМУ, 1929. – 20 с.
45. Семенов П. Уроки трех компаний / П. Семенов // Коммунистическая мысль. – 1922. – № 8. – С. 61-63.
46. Скрипник М. Про огляд антирелігійної роботи освітніх установ / М. Скрипник // Безвірник. – 1928. – № 14. – С. 6-10.
47. Тарханов С. Как они стали нашими / С. Тарханов // Юный коммунар. – 1922. – № 3-4. – С. 19.
48. Тухначевский Н. Давайте учиться у врагов и друзей / Н. Тухначевский // Юный коммунист. – 1928. – № 12. – С. 18-20.
49. УСРР в цифрах: Статистичний довідник – Х.: ЦСУ УССР, 1936. – 32 с.
50. Циркуляр ЦК КСМУ «О распаде Евкомла» от 5 апреля 1922 года // Юношеское движение. – 1924. – № 2. – С. 108-109.
51. Ярцев Г. Еще о двух уклонах в комсомоле / Г. Ярцев // Юный коммунист. – 1926. – № 13-14. – С. 41.

REFERENCES

1. Alov V. Nashi «svetlyachki» / V. Alov // Yunyy kommunar. – 1922. – № 1-2. – S. 56-57.
2. Belokrinitskiy S. V odin soyuz: I-y cezd Kommunisticheskoy organizatsii rabochey i krestyanskoj molodezhi Ukrainy / ISTOMOL. Komissiya po istorii dvizheniya molodezhi pri TsKKSM Ukrainy / S. Belokrinitskiy – Kh.: Molodoy rabochiy, 1924. – 61 s.
3. Bilokrynytskyy S. Partiya Lenina – orhanizator i kerivnyk leninskoho komsomolu / S. Bilokrynytskyy. – Kh.: Molodyy bilshovyk, 1934. – 55 s.
4. Bromberg Ya. A. Evreyskiy vopros / Ya.A. Bromberg. – Praga: Izd. evraziytsev, 1931. – 89 s.
5. Vinter K. Znat svoyu istoriyu / K. Vinter // Yunyy kommunist. – 1923. – № 5. – S. 13-14.
6. Vinter K. Pervoe pyatiletie / K. Vinter // Yunyy kommunar. – 1922. – № 3-4. – S. 12.
7. VKP(b) o komsomole i molodezhi: sbornik resheniy i postanovleniy partii o molodezhi (1903-1938). – M.: Iz-vo TsK VLKSM «Molodaya gvardiya», 1938. – 340 s.
8. VKP(b) o komsomole. Iz rezolyutsiy i resheniy sezdov, konferentsiy i plenumov TsK VKP(b). 1903-1923. – L.: Partizdat «Pechatnyy dvor», 1933. – 290 s.
9. Vladchenko K. Vnedrenie v selo / K. Vladchenko // Yunyy kommunar. – 1921. – № 5-6. – S. 25.
10. Vysochenko S. Itogi i perspektivy raboty LKSMU / S. Vysochenko. – Kh.: Proletariy, 1926. – 92 s.
11. Hekhtman I. Proty velykoderzhavnytstva: do problem natsionalnoyi kultury / I. Hekhtman – Kh.: Proletar, 1931. – 61 s.
12. Holub F. LKSMU v kulturno-natsionalnomu budivnytstvi / F. Holub. – Kh.: Derzhvydav Ukrayiny, 1929. – 60 s.
13. Golubitskiy Sh. Evkomol / Sh. Golubitskiy // Yunosheskoe dvizhenie. – 1924. – № 2. – S. 73-74, 77.
14. Gonenie na anarkhizm v Sovetskoy Rossii. – Berlin, 1922. – S. 19-20.
15. Gorlov A.K. K probleme partiynogo rukovodstva komsomolom / A.K. Gorlov // Bolshevik. – 1925. – № 8. – S. 7.
16. Dolenko V.V. nastuplenie po vsemu frontu / V. Dolenko // Yunyy kommunar. – 1922. – № 3-4. – S. 17.
17. Zarva I. K likvidatsii UKRYuS / I. Zarva // Yunosheskoe dvizhenie. – 1925. – № 3-4. – S. 3-7.
18. Zarva I. Borotba za silsku molod / I. Zarva – Kh., 1925. – 24 s.
19. Ihnatyuk D. Do kharakterystyky relihiynykh rukhiv na Ukrayini / D. Ihnatyuk // Bezvirnyk. – 1928. – № 2. – S. 67-73.
20. Koltsov L. Nashi rezervy. O bespartynoy molodezhi tekstilnykh fabrik / L. Koltsov, G. Lebedev // Molodoy bolshevik. – 1925. – № 20. – S. 45.
21. Komsomol v derevne: sb. statey po osnovnym voprosam raboty RLKSM v derevne. – M.-L.: Molodaya gvardiya, 1925. – 103 s.
22. Komsomol na borbu s negramotnostyu – M.: Doloy negramotnost, 1925. – 48 s.
23. Komsomol na kulturnom fronte. – M.: Molodaya gvardiya, 1928. – 120 s.
24. Komsomol Ukrayiny ta spravy osvity selyanskoyi molodi. – Kh.: Rad. selyanyn, 1927. – 115 s.
25. Likvidatsiya negramotnosti v gorode i derevne: sb. statey i materialov. – M.-L.: Gosizdat, 1926. – 216 s.
26. Liberman N. Kolektyvy – bezpartiyni orhanizatsiyi molodi / N. Liberman // Komunistychnyy yunatskyy rukh – 1931. – № 1. – S. 145-160.
27. Lyubimov I. Iz istorii menshevistskoy organizatsii molodezhi v Sovetskoy Rossii v 1920-1923 godakh / I. Lyubimov // Komsomolskaya letopis. – 1926. – № 4. – S. 34.

28. Marchenko D. Komsomol i partiya / D. Marchenko // Komunistychnyy yunatskyy rukh. – 1931. – № 2. – S. 5.
29. Matveev D. Klassovaya borba v derevne i komsomol / D. Matveev // Molodoy bolshevik. – 1925. – № 1. – S. 46-49.
30. Milchakov A. Ocherednye zadachi RLKSM v derevne / A. Milchakov. – L.: Molodaya gvardiya, 1925. – 36 s.
31. Milchakov A. Rabota komsomola v derevne / A. Milchakov. – Kh.: Proletariy, 1926. – 124 s.
32. Molotov V. Partiya i bespartiyne / V. Molotov // Bespartiyne krestyanskie konferentsii. – L., 1925. – S. 1-6.
33. Murin V. Kak sleduet izuchat yunosheskoe dvizhenie / V. Murin // Yunyy kommunist. – 1924. – № 18. – S. 21.
34. My uzhe gramotny: sb. statey – K.: Kiev-pechat, 1924. – 64 s.
35. Neyfakh O.I. Komsomol v borbe s natsionalnymi organizatsiyami molodezhi / O.I. Neyfakh. – Kh.: Proletariy, 1925. – 100 s.
36. Neyfakh O.I. Likvidatsiya natsionalnykh illyuziy / O.I. Neyfakh // Yunosheskoe dvizhenie. – 1924. – № 2. – S. 45.
37. O bespartiynykh konferentsiyakh rabochey molodezhi // Yunyy kommunar. – 1920. – № 1. – S. 19.
38. Okulik M. KYuS / M. Okulik // Yunosheskoe dvizhenie. – 1924. – № 2. – S. 57-64.
39. Osipov I. Tsentrokrug / I. Osipov // Yunosheskoe dvizhenie. – 1923. – № 1. – S. 79-86.
40. Pavlov D. Komsomol pislya smerti Lenina / D. Pavlov – Kh.: Derzh. vyd. Ukrayiny. Yun. Sektsiya, 1925. – 78 s.
41. Polyakova M. Religioznye organizatsii molodezhi / M. Polyakova. – M.: Molodaya gvardiya, 1931. – 48 s.
42. Roshchin A. Kto takie sektanty / A. Roshchin. – M.-L.: Molodaya gvardiya, 1930. – 150 s.
43. Rudoy Ya. Kak provodit bespartiyne volostnye krestyanskie konferentsii / Ya. Rudoy // Bespartiyne krestyanskie konferentsii. – L., 1925. – S. 90-96.
44. Sbornik postanovleniy TsK VKP(b) i TsK KP(b)U ob ocherednykh zadachakh komsomolskoy raboty. – Lugansk: L.OKLKSMU, 1929. – 20 s.
45. Semenov P. Uroki trekh kompaniy / P. Semenov // Kommunisticheskaya mysl. – 1922. – № 8. – S. 61-63.
46. Skrypnyk M. Pro ohlyad antyrelihiynoyi roboty osvutnykh ustanov / M. Skrypnyk // Bezvirnyk. – 1928. – № 14. – S. 6-10.
47. Tarkhanov S. Kak oni stali nashimi / S. Tarkhanov // Yunyy kommunar. – 1922. – № 3-4. – S. 19.
48. Tukhnachevskiy N. Davayte uchitsya u vragov i druzey / N. Tukhnachevskiy // Yunyy kommunist. – 1928. – № 12. – S. 18-20.
49. USSR v tsyfrakh: Statystychnyy dovidnyk – Kh.: TsSU USSR, 1936. – 32 s.
50. Tsirkulyar TsK KSMU «O raspade Evkomola» ot 5 aprelya 1922 goda // Yunosheskoe dvizhenie. – 1924. – № 2. – S. 108-109.
51. Yartsev G. Eshche o dvukh uklo-nakh v komsomole / G. Yartsev // Yunyy kommunist. – 1926. – № 13-14. – S. 41.

Зленко А. Молодёжная проблематика в исторических исследованиях 1920-х – первой половины 1950-х гг.

В статье осуществлен историографический обзор научных работ исследователей 1920-х – первой половины 1950-х гг. и обнаружены характерные особенности их взглядов на историю становления и деятельности молодежных организаций.

Цель написания статьи заключается в историографическом анализе комплекса публикаций о молодежных организациях УССР 1920-х гг., а также содержательных, концептуальных особенностях их отображения в литературе 1920-х – первой половины 1950-х гг.

Актуальность изучения истории молодежного движения и его организационных форм в наше время связана с повышением политической активности молодого поколения. В Украине при участии молодой генерации проводятся политические акции, создаются разнообразные молодежные объединения. В такой ситуации особое внимание приобретает изучение опыта молодежного движения прошлых лет, особенностей его исторического развития, как для самостоятельного осознания своего призвания, так и для формирования собственного мировоззрения и жизненной позиции. Лишь на этих принципах можно определить практические мероприятия, которые бы дали возможность не только широко привлечь молодое поколение к процессам творения современного государства, но и обнаружить эффективные средства воспитания его гражданского и национального самосознания. Литература 1920-х – первой половины 1950-х гг. является историографическим памятником эпохи становления и утверждения тоталитаризма, который помогает нам глубже понять сложные лабиринты формирования исторических исследований по молодежной тематике и влияние на них политических, идеологических реалий повседневной жизни советского общества.

Ключевые слова: молодежные организации, историографический анализ, комсомол, небольшевистские объединения молодежи, тоталитарная система.

Zlenko A. Youth issues in historical research of the 1920s - early 1950s.

The historiographical review of scientific achievements of researchers in 1920s – early 1950s is made in the article, and the characteristic features of coverage of their views regarding to the history of the formation and activity of youth organizations are identified.

The purpose of writing of the article is to analyze historiographically complex of publications about youth organizations of USSR of 1920s and meaningful conceptual features of their reflection in the literature of the 1920s – early 1950s.

The actuality of studying the history of the youth movement and its organizational forms nowadays is associated with the increasing of political activity of the young generation. In Ukraine, the young generation participate in political actions, various youth associations are creating. In such situation, becomes a particular importance of studying the experience of the youth movement of the past years, the characteristics of its historical development for self-awareness of their vocation and to form their own outlook and approach to life. Only on this basis one can identify practical measures that would enable not only to attract the young generation to the processes of creation of the modern state, but also to identify effective means of educating its civil and national consciousness. The literature of the 1920s – early 1950's is a historiographical monument to the epoch of formation and consolidation of totalitarianism, that helps us to understand better the complex labyrinth of formation of historical research on youth topics and the impact on them of political, ideological factors of realities of everyday Soviet society's life.

Keywords: youth organizations, historiography analysis, komsomol, non-bolshevist associations of young people, totalitarian system.

Одержано 3.11.2014.